

P.P. 1-40 Indexed K13/21 1
3/21 18 MAR 1939 13p. (£1)
240(6) Aba Shembu.

240
typed
25/10/39.

Amakhosi Aba Shembu.
Undosi, ayale uBoza, uMkhulu
bukeli. IkuBoza futshi
wacibili. Isezala unodada
unodada usazala umgano
umabuzela uo kufakweze
nyice ka kufakweze u
umabuzela.

Aba Shembu bacula
kwaqulu nabosijingayo
zophe iziwe. babaleka
kwaqulu ngendaba ka
Sebaka ayena owayehlulwa
phi iziwe ezayakhelene na
ye. Kuthena sekubusa
ungoza barabana no
shaka. yase idumelana
njalo nipi. Kuthena ngo
kudumelana kwayo se
hlulwa ama Shembu
asethu ukwehlulwa kwawo
asabalcha aswela u
Sugela ngeli ngendla igi
buko. Abakha khona
Amasemu engakafiki

Sekuthi uku fika kwa
 ba Shembu sebe funanisa
 abantu abafana nama
 Busumani. Inkosi yabo
 kuw Boov Bahwa. Isithi
 ukubona aba Shembu le
 ukosi yama busumane isi
 baleka ize ikwela undi.
 Ethena ngoku kwela u
 ndi wablangana naba
 nye ababe balekela
 laka kwazulu. Seya
 Khanabo. Ethena ngoku
 ka nabo sekuthathwana
 ekwela izingane izi o
 ama hafuazi. Akusa
 gonda kali ukuthi ba
 nti abanyani labo. Kula
 pho ngqenye yama Hafu
 kazi yavela khona, ngenz
 oba ama nje esgawele ku
 leli lase Inkunzi. (Nesolone)
 W goza inkosi yaba Shembu
 neakha umyizi wakhe kha
 na lapha okwela. Seku
 thi abakwa amakude

Aba balaka kwazulu
 nabo sebethi ukuwela
 ngeli ngenzansi ijibu ho
 sebe fana ukuwela
 ngalo ukuwela kodwa be
 zwa kutli wa ama Shembe
 zasahlile kulela sebe
 misa khona e Dudeni kwa
 ba ka elamini inkosi ya
 bo kum hatha. Aba
 Shembe kanti bebe hlu
 kine kabili abanye be
 ngaphesheya ho Sugele
 inkosi isiba telenan
 kutli maba wela u Sugele
 bakhe ngaphesheya kwalo
 bonke. ngo ba borra ingosi
 engavela uma kugama
 ka mupi noma unfula
 ngwela. sebe kutha aban
 nye belwela u Sugele
 lelo beya ngase inkosini ya
 bo u Goga ku wakwa kune
 inkosi. usaka umuzi om
 khulu ngaphesheya u Goga
 usywa u Goga inkutli.

uYshaka⁴ uyiza impela
 manjena. Ngwa ngabo abo
 baleka kwa Zulu njalo. Use
 thli ukuzwa use baleka
 ngo kume saba uYshaka
 usebe ka kwelase Maphondo
 ezi (Pondland) usepika a
 kasithola isikhululo ya
 kwa naye futli in kosi ya
 maphondo. Seimchulula
 futli. Sekufa abanngi
 abantu bakhe. Induna
 yakhe uNyathi kunene isi
 mntsheni u boza u kutli
 maku phudwe emuva futli
 ephungono. Akasavumi u
 boza lo ku. Usebona ngo ba
 ama gawe akhe esephelile
 wonke. Usekhonga kuyona
 in kosi yama Phondo. Uboza
 lona waye zele eintombi ezi
 nhle impela sekutli in kosi
 yase Mphondweni ischawonke
 lenye eintombi zakhe. Se
 ntombi u boza waye thanda
 uku ba nyogana kwa Zulu

Nkuzi athole uku khonza
 ka hle naye kwazulu. Phoke
 isigana Imphondo. Seli
 ngumela u boza indawo
 ehkulu yo kwakha nempi
 yeka. Nsaka u boza hodwa
 abaningi abayi thandale
 yondawo. Nsabalaka unodada
 undodana ka boza nscha
 mba nempi emngi impela
 nsaphunda emuva o Tuke
 la. Phela uthena um
 ebalaka nyiso ebeka
 ePhondweni basala aban
 nye khona lapho e Gugela
 Dyiso mhlalw. Nsakhumbula
 bona yena. Nenduna isi
 muvuna nchlangene no
 nina kanodada. Seyibas
 leka ebuseku kungazi mu
 ntu. Nsacala nchlangane
 elincane u boza. Nandmho
 aba Shembu abanye base
 khona lena ePhondweni. N
 uthu u kupika lapha o Gug
 ela u hodada nsaphumano

Dyiso u khulu sebo kha
 nye emacumwini. U Phaka
 de useba tshene u khulu
 maba wele u khela ba
 khe honke lapho imabha
 nka nase dwaleni onana
 mbea basekhona abashemba
 kuleya ndawo. Kuthena u
 kuba afike u nodada u
 se fund u kwaka naye la
 pho kuthona uyise u khulu
 u. Shwenka impi phaka
 ku kwama cumkama u
 Chemba ashelewa ama
 Chemba usebaleka futli
 u nodada. Neye ukhonzwa
 kwazulu futli. Ufika sekho
 khona u Dungen. Kwafu
 maniseka ukhulu u Dungen
 naye unolaka usengaye u
 nifowabo u khada. Use
 hlala iskhachana u nod
 ada. Sekhulu futli intombi
 kayiso ukhulu isigama e
 macumwini. Ashele ama
 cumw. Usebiza futli manjema

Usa ka ngaphesheya koLuge
 la. u Phakade usenuyalele
 sesanda isigwe saba Lhemba
 esingaphesheya nesingano
 kodukela. Useta ngumela
 umuncle u Phakade esaba
 umuncle ukuba bakhe i
 mizi yabo phezu koLugela ba
 be ama vonda. Kutheni
 kunjalo banda usege aba
 ngumuncle konke lapha
 ngase manyiseni. Seyhla
 lesano kakhulu impela ama
 chum nama Lhemba. Kodwa
 izimpino ezincane zala ku
 zivela ngalo njalo. Sekuthi
 ukhufu ku ka Phakade.
 Amacumu asefuna ukuba
 abathembu mabawelele
 ngaphesheya koLugela. Kodwa
 a abo Lhemba abaku vuna
 a lo ko. Seku liwa kubak
 ngwa lo ko. Kutheni kunjalo
 njalo yaba inkoana ka
 Phakade u Sabangaye yafe
 la esandwana.

3/21
240

18 MAR 1939 8

K13/21

8

ngempi yama ngisi na
mawulu. Sebe hlala
futhi lapho base ba
shengwa. Kuthena kungu
bo kwa eika ama
ntombazane alwa nawo
se macumoni nama
shembu banga izinsiza
kwa vela umusindo kwa
mabaso manjina bonu
zi usemunceleni. Kwenze
kha ukuthi zonke izintu
nezinsiza zazo zonke isi
godi zije kulebo mandungu
ba kwa kuganwa ino
zwa yenduna yama shembu
nganwa umfuthi yama
cumoni. Futhi bonu use
munceleni wama cumu
nama shembu. Kuthena
ku kw ehlwa zehlanga
na yinzwa nezintu
kuzo zombili izigodi zayo
goda kodwa kwafunda isee
kha ukuthi khona pambili
ni babe songeleni ngayo

undlamu. Sebe gyanze
 na sekv khona nokuthu
 kuthela ndawo zombili u
 kuthu eke sibone phele
 I goos lendlamu yase
 Macumucini u Fayinda
 wonde ngokh ba Shembu
 u mangaliso Melase. Se
 kugqwad kuye kuse ku
 galywa. Kwa ku khona
 Ingezinye izigodi zizo buka
 ukuthi yadphi. Izizwe ezi
 namandla endlanini
 kuma cumu naba Shembu
 Sekufuma netha uku
 thi aba Shembu banama
 ndla mipela ama cumu
 asoku maningi kakhulu
 ku awcwani kakhulu. Seku
 thi ekuseni abaningi
 abantu bithusa ukuthi
 Amangaliso uyagagw ngo
 kwehlula. Andlamu. Se
 kuthu izintombi zaba Shembu
 sezwephecha. Amacumu uku
 thi ama binti nezintombi za

zawo. aethukw thela
 zannacum ukuzwa la kw
 thakhu lw yintombi zama
 cum zacasuka nipele se
 kuzo kuthi yintombi zama
 goe zombili sehlanguana
 sejilwa ngoba phela kwa
 kubongwa wona ama
 goe lawo. kodwa kwazisa
 ukuthi elase bathenjini li
 winili. zahlanguana nta
 mbanda hobona emfule
 ni kade kuzo qizwa man
 na se kuzo kugamuka
 abafana bezombono sebe
 bona ukuthi amantomb
 zane asebulaleni nipele
 ekhandana ngawatho
 sebe qizwa abafana be
 zombono ukuzwa ukuthi
 amanje asemuka nonu
 fula ngoba phela ukuzwa
 la kw goe le nipele ma
 njina numpu ayegqela
 shuwona uphezulu kuzela
 kwa kwe khulwa wona

Ama ntotobazane ama
 Shembu, kwazisa ukuthi
 Amacuna maningi mpe
 la ku na ba Shembu. Se
 kusuka yinqizwa ukuya
 bona lo ku. Seyitho ngo
 kubona ezaba Shembu
 ukuthi aqhelele ama
 ntotobazane akhoba ybu
 lalo lana ase macunwi
 ni. Athena athi noma
 ebaleka awa sizalutho
 nfa amashuni amabili
 eku hwalala. Aba Shembu
 kwazisa abayungqosana
 impela. Seyihlangana kha
 onalapho eyamacuna
 nabu Shembu lapho e
 machunha kwafunwa
 useka ukuthi ama
 cuna awasa phelele e
 zinye yinqizwa seyhambi
 le ngo ku bona ukuthi
 akhisho lutho. Sekusa
 la/yaba yungqosana. Seyi
 tho ukuthi langana ik i

serkhumu ka eyase
 macumwini isibaleka ho
 dwa akwafa nojwa. Aba
 Shembu sebe hlalaphu
 zu komfula. nganekhona
 ngase macumbini. nseyi
 phaka uPhinda kunene
 ngesigaba njenge nphi ka
 khalaka. Ischubizwa usi
 ndongo ukuyo lumba nphi
 i yun koi. nseyi ce la
 ngenteleyi iimpela kuthena
 kunjalo bathukw the la
 baphelala abathembu ya
 hlanguana. Ithena ngokho
 hlanguana amacumba
 vove zela ama dole nino
 kono yawo yawela phansi
 phela kunyaziwa nangamhe
 ukuthi abathembu bayaz
 kwazi ukulumba nphi impela
 sejifa ziningi yunzwe
 zamacumu. kwasa kela
 lapho ukuba amacumu
 awazi abathembu. ngesi kha
 tho esiphambili amacumu
 ebengazi ukuthi yini abathembu

lomungo abathembu
 bawu thole ekuthambini
 kwabo base bayochaya
 khona lena ePhondoeni
 Datho bebuya babuya
 sebe hlomile nabonga
 loho. Aba Thembu sebe
 wabulala impela ama
 cumu. Kodwa kutlana ngo
 mihla wesi thathu awu
 ka amacumu ngo kw bona
 ukuthi ayaphela manjina
 kutlwa kwathi igazi la
 madoda abathel Thembu
 afileyo akhongo zela a
 macumu ali phiza. Kuw
 held laplo ama cumu
 anenkliyo embi impela
 ama eselwa awazi emu
 va afa eya phambili a
 nendizwa ngigazi lama
 dodda abathembu. Nana
 mhlanjina awabekani
 ama Thembu nana
 chumu. Sekuyayo kutlona
 kunocukwana akhuzo ama
 dodda ngo kwazana kwawo

Ama Shembu

Ama Shembu la na
u kudaduka kwazo awa
kwa kunene. Mhuzo a
hlu kane ngeni bongi kwa
ba ngenya yezici efitize
phakathi kwazo.

Kuthiwa yathi indodana
ka ndosi ngo kubona uku
thi uzulu ngeni ba zonda
aba ^{kwa kunene} yathi kuble
lesubo masphele manje
na. kwase kufuneka w
kuthi kungathi wani manje
na. kwafunda niseka ngeni
ukhulu ka ndosi kuw
nshembu. Base beji biza
ngaba Shembu no zulu
akaba. Tho la kahle w
kuthi yabaphi laba waba
yha akaba landela w
babulala. Kuthena ku
njalo kwase kuvela unu
wecase. Pho ke leyo indaba
edumile. Kwathi futhi ma
sichane kwavela abakwa

246 a ba kwa mabaso kwa
 Indoda enye impi ihla
 sele emphondweni izw
 lu ama khaya inhoai
 yalayya yatho. kungaba
 lewa umhlo ngo ba impi
 uelivo. nebala ahamba
 ama dodda. Aboka ama
 khaya endodeni okuthwa
 umabaso. Manjena yaze
 yabasa lendoda. Ithena
 ama isi basile yatho ngoku
 bona ukuthi ama buthi
 asaybonile. Yabaleka
 yachha manjena. Seku
 ze kusho umnumane w
 Kiba kunene uthi uphi
 umntanami na umabaso
 sebethi usibalakele ngoba
 uthe na umbona wayisi
 basile. Usefunwke use
 tholwa kwaba kwa nyele
 esikhongile usebuyiswa
 ngoba kwa kw yga wese
 ujal njina. Usethi uyise
 akhufanelwe ukuba

kuthiwe ukhumele wena
 usiduna zilo. Naku ngo
 wakwa mabaso nomny
 wakho ngo ba wege umu
 thetho yesivo abkwe i
 nkosi. Usephuma owake
 umu. Sekuthiwa kwa
 mabaso njalo njena ka
 ba abakwa sithole ukh
 zo bathole leisi bongo
 kwa ngonyaka ka omny
 ijulo labalela impela ka
 kwa thelo kala ukhula
 Indoda ethile yatshala
 ugwazi encimini yayo
 emnyango wendle ma
 njina wakhula loqwa
 yi enkosi yawu bono
 u loza yakho mayw the
 nge ngesi thele senkomo
 webala indoda yavuma
 ngo kuvuma kwayo seaa
 da isithole. Sekuthi inkosi
 ukhaye nawe mzalo yakho ya
 nde unangowakwa sithole
 nempela baze banda a
 kwa sithole.

Namuhlayeina abakwa
 sitole bayizwe nabo.
 baka balwa abakwa
 mvelase nabakwa sitole
 bebanga umunceli wesi
 godi. Kwathi abakwa mvela
 se baka udaweni yaba
 kwa sitole ngama bonu
 ngoba beyisa laba abak
 kwa sitole nase thuya m
 ma Shandu sitole ukuti
 yini lomuhlela owenziwa
 abakwa mvelase ngoba ba
 yazi ukuthi udawo eya
 bakwa sitole na. bakhisa
 uvezi mvelase. nabak
 kwa mvelase bako u
 kuthi udawo eyabo abak
 bazi bona abakwa sitole
 ukuthi bayini. Sebe th
 kuthela udawo zombili a
 bakwa mvelase sebe hla
 sela yena umumzane
 u Shandu. Sebenzisela
 nomuzi wakhe. koku kwa
 ba mda ba ebuhlungu up

ngo ba unuzi ka Shanda
 wabuba wonke ngaleyo mini
 neingane zafa zonke izingane
 nama khosi kazi ngo ba
 bathu ukuwakhela unu
 lilo bavala emnyango ngo
 watshe. Kwaphuma yena u
 unuzi u Shandu ngo ku
 yisa indlu ngomva usepho
 ma uschw khile unulilo
 izinwelo usethi ukuphuma
 usezi phosa phesu kwabo
 abakwa Nvelase. Ababe
 basabusa naye waphuma
 iphelele lapho indlini. Kwa
 kuzi gawe u Shandu lona
 uschwela naye wafa nezi
 usizwa eyintathu. Kthe uku
 bona ukuthi uschwile kile
 usezi phosa khona emu
 khwene neyhlangu zakhe.
 Kutho kunjalo ya gamu
 ka eyakwa sitole isibloni
 le nayo iphelele usitho la
 na khona lapho ngo ku
 shecha. Kuthena unasele

yala uhusa ya krumu ka
 eyabakwa mvelase babala
 leka. kwazisa ukuthu ba
 ningi esebefile impela. U
 babe besa koshana kwa
 se kuyamuka ama phooji
 sa ase lugela. abanngi
 abantli baboshwa abany
 babaleka. kwathi kuse nja
 lo isahlabana abanye ba
 ba cuya abakwa sitole
 befini umuthu wesithu
 nzi. Abakwa mvelase ba
 saboshwe namanjira
 ngo ku shucela umintli
 womngi wakhe. Sekuvami
 le lo ku kuma cumu na
 ma Shembu ukushucela
 umintli are omunye e
 ndleini enge nyanga lutha
 ngendaba yo kume saba
 njena. Inkozi nayo ison
 niela bona abantli phe
 ukuthi. Abakwa mvelase
 maba boshwe izinyanga
 impela ngo ba benze into enza
 fanele.

Mhlabaleka huka zimbi
 molase oyena wayel li
 goso lempi awachira
 umuzi ka shandu li
 tele. Mthema ngo kubona
 u zimbi ukuthi usushi
 le umuzi ka shandu
 futhi asebe hule ama
 thele abakwa htele la
 bophela. usebaleka e
 gonda edwazini uethi u
 ma elapho usenza ukuthi
 nyafunwa usazi shintsha
 u bongo sakhe negama
 lakhe uethu u wu ngonda
 uthetwa. uchamba eye
 fika e Phuthukezi uethu
 ya eseno umuzi uasha nja
 lo usize nyafa wafela kha
 na elapha ngase weselwek
 esakhe nama humsha
 ase khuzi namamhla
 inzalo yakhe yayiva ngo hu
 thi abakwa uthetwa. Indla
 la enkulu eyavela nges
 khathu kulwa bona dda

Setele nabakwa wocase
 kulu labalela kahulu
 Okwaba umoya wodawa e
 zweni. Inkosi yaba juha
 me alana igulu nequmbi
 zenza nono ukhuhulwane
 Okedwa / alizange line neye
 24/12/19 Namangi aphela mpela
 kwezinye izindawo. Kwase
 kuthi inkosi kanti yaya
 khe phuzulu kwa Ntabandini
 yalitha yayo kwa ka eduye
 no Gugela. Kuthi ukuba
 yehle amacumu aqathuk
 khela ayhlasele yafana
 yo ngaloyompi nequmbi
 ayi thumba ama cumu. Indle
 la yaba bulala mpela abo
 thembu basiswa yabo abo
 mhlophe phakathi kwalowo
 nyaka kwavela nomkhulu
 Okwane omkhulu owa bulala
 lala Umasundi uhanga la
 macumu elali bulgela izigwe
 ngo laka lwalo. Inkosi eyayi

bona umgano uShembu. Use
 bona ukuthi uyise usefile
 uNozidayi wabulawa am
 amu usewona gupula umuzi
 wakhe eduze no Tugela. Nana
 mhla usakhe lapho awu
 gupulela khona uMganozi
 ntandaweni. Usa hamba
 izinkomo ezingama shumi
 amabili useyisa ku Macum
 ukuyocela ukuba nendala
 kahle nebala amacumi a
 zamukele lego nkomo. Le ku
 hlalwa ke. kuthena ukunjalo
 lo umgano wahlasela wona
 amacumi engamubudele u
 sayo khokha imbongo uka
 yise u Nozidayi wabulawa
 amacumi. kuthuwa kanti
 lo ku izulu lalina luduna
 akabanga nandaba uMgano
 wathi mayi hamba mpi naye
 wahamba. kwaphuma na
 ma bungenqo ngaleyo mpi iyi
 nkomo zeliswa amakhel
 ayeshluleka impela ukulwa

u kwela kwayo yawela
 ngelinge nyanzi igibuko nga
 so Gugela Perry ebucuku. Ya
 gonda emanyiseni la phlo
 yagala khona uku gwaza
 namacumi awamange ase
 phumelela uku baleka ngob
 ayayi vimbizela njenga na
 phoyisi kaphukaphu. Kuthiwa
 yathu ifika ezintandaweni
 kumuzi wenkosi yase macum
 ni bafuma niseka ngase
 kholapha. u kubale ka kua
 yo yaya kumfowabo ngaphi
 shay kwe nprofane u buyo
 mbhela lomuhlela oveli
 le. Umfowabo aka buyanga
 wase ephloniso naye na
 wo amacumi angapheshe
 ya nangamisa ahlomile
 wanke. Kuthena kunjalo
 kweywa kala enhantolo
 uku. u ngano usebulele e
 macumwini u silwane macum
 use hlomile naye nomfowa
 bo u olayisa kweywa kala

ngo mo Rotlho swa the pha
 katlu kwayo imizi yama
 cumu washaya ulingo u
 kithatha kokusa kithema
 ngo kuzwakala kanti use
 phunde emoya u mgano
 nempi yakhe ngeli nge
 ndla ifibuko ngo kwesaba
 ukuthi uyabona kala e
 kantolo unna ewela nge
 lingo ngansi futli. Usewela
 futli usewela nomhlambi
 wezinhomo zama cumu pho
 ke abamhlophe bayi lamu
 la. Kwafuma usaka ukh
 thi u Swane ake zwane
 kahle nomfawabo. Umfawa
 bo ukhlonisa kwa the
 impi yakhe waye engagode
 ne no kulwa nabu Shembu
 waye funa ukubulala/ye
 na umfawabo u Swane. In
 kivenza angambolali yungoh
 uSwane wathumela kuye
 na ukuthi nake ngifa ye
 na uSwane wasala nganew

kwe upofane. kwabakwa
 sumakude. Phate udlays
 sa wayi hlomisa egonde
 u kubulala yena umpawa
 bo. ngoba phila bebangga
 efuno naye u kubayyi
 u hosi ngaphesheya kwe
 upofane. uhluleka u ku
 thi ngo kwe ngenjani u si
 swane ngoba kwawuka
 induna ka dlayisa u
 kabayi ndawonde useyosi
 kela u silwane u kuthu u
 dlayisa u hlanguke naba
 thembu u bulala wena. u
 se dumela yena u silwa
 ne ngo kuzwa lo ho. ngoba
 hlanguka kwayo sehlul
 kwa eyase zintandane ka
 silwane. Usefana u silwa
 ne. manjina u dlayisa
 u kumbulala seku klu
 za bona abanuplo phe
 futli u kuthu u silwane
 hone luthu uy khosi yanga
 phesheya kwe upofane naye
 u dlayisa yanga phesheya futli

kwelase maphulagini. Se
 woku yeke lano kwabo
 lupho. Kodwa indlalo kahle
 ayimange ibakhona pho
 kathi kwama-cum-naph
 akathi kwaba Shembu. use
 thi ngo kufa u Blayisa
 abada vumi abambhlope
 u kuba ngaphesheya kunge
 phaphatha owase macumini
 ni sebe beko u sheyi u
 Alathi igamu lakhe.

Nayeke usehlala u
 ngamsungcono uhlipyo
 yakhe ngoba useyi buyi
 bile izakono amacumu
 ayida kuyiso. Sekuthula
 isikhashana. Amacumu
 asefuna ukuyi vusa
 futli lundaba. Sekuthu
 lama Shembu angaphesheya
 ho lugela ngase
 macumini asehlalwa
 amacumu amanye asi
 nda njalo amaningi a
 fa. Sekuzokuthi ngo kubo
 khwa kwalabo abonocukh

so kutlu dedelele no Silwane
 wadingiwa ngabo ukuhlul
 pha kwakhe. Kuthena uku
 ba abone ukuhlul amaciv
 nu asathu kuthelo u ngano
 wase chala ngo kuwa hlo
 nisa ama bitho akhe. use
 beka njimbhali uku ba ama
 cumu angamuhlaseli engari
 lungisele. Kuthiwa enye ku
 zo injimbhali zakhe u ngano
 yafela khona emacivwi.
 Oni ngoba bayabona ukuhlul
 i njimbhali ka ngani. Aba
 mhlapho bamukhanya futhi
 kula ko yena u ngani uku
 thia kanye uku kwenzisa loba
 usezi yekelaka injimbhali. u
 sehlela ukhishana usepa
 u ngano. Kuthi ndodana
 ya khe unabizela kwafu
 manseka isencane kwathu
 nonfawabo kwafuma nise
 ka eyislinga ukhulu
 impela. Phoke kwaze kwa beka
 a induna yakhe u ndayi kuthu
 lu uku bambela unabizela.

Kundiya kutliwa yena impe
 la swaphatha thabhe nge
 sekhathe kutlwa yena. ku
 thi akuzange kutliwa naka
 ncare. (*Erethella ayurveda*)
 wamisa ukhethi amadoda
 umu eyophuya utshwala
 emuzini angazi phathisi
 nduku ezimilini nchawu ku
 hle aphathe induku ibe
 yenze kuphela. wathuya
 futhi umukhumba wakupha
 tha uboko olucijwe phambi
 li. Amantombazane wawa
 ngumela ukhethi eyemthi
 iyogamiswa laphe ngatho
 ndi khona nomu igamiso
 ikhethlangisa. wathi futhi
 umfana swone intombaza
 ne wayi thatha nomu l
 ngathandi. Owgalawo m
 thetha wahlawu luwa ngama
 shumi amabili izimbuzi loke
 kushe ukhethi izinkomo eyidi
 shumi. Kuthiwa futhi u
 mfana angalwi nekhetha

nomo unina swephula lo
 muthotho iqinkomo qimbili.
 bonke abo Shembu bathoko
 za ngaleni thetho eyarruwa
 u ndayi. wathi iqindima
 kuhle ziqaphela mpela lom
 thetho indima engaraki lom
 umuthotho inkomo. wamisa
 futli i kutli. kufuneka
 futli iqindima zivane u
 khwakashela komkhulu
 ngo bo eyenze iqindima za
 ze uke zikhohlwe u kutli
 inkosi yayo ngakuphi zing
 awayi nomthetho wayo futli
 kutli waye wamisa ukuyi
 goga njanga zonke yinda
 na ukuyo lungisa udaba
 zezwe labo Shembu. Futli
 waye ekabizis nana kutli
 ukuyowa kumabiza umu
 thetho wakhe nowezwe o ku
 fanelwe wenjive ama bu
 tho. naye waye zwa ka
 shela iqindima za khe
 eythanda futli nayo.

Kuthiwa amacala waye
 wathetha ngo ku khuluma
 into eliginiso. Phela amanye
 amakhosi nezinina aye
 thetha amacala ngo kuwina
 abantu yibathandayo. Wa
 nisa futu umuthetho woku
 thi amakhosikazi mawa
 buye masoshane ekuphu
 zeni utshwala ilanga li
 ngakashoni. Wathi akuyi
 ke amadoda ukhamba
 nama khosi kazi amanye
 amadoda. Wamisa futu
 umuthetho wokuthi ama
 ntombazane mawenzelwe a
 malawo abafana naboo
 babe nama lawo babo
 bodwa. Kuthiwa kuwo wa
 nke lomuthetho emunye
 bayingcina kahle impela
 emunye njalo bayephula
 bchlawu lusa. Kuthiwa
 wanetha impela kahulu
 ngendabona yabanye abo
 be phula umuthetho lizo

uthena nuna sekhutle
 uhabizela undaya wata
 ukhudedwa esikhundleni
 saka. nabantwana abanzi
 nungi futhi bavuna ye
 na undayi kwaziwa ph
 la ukuthi waye lungile
 kubona besaba ukuthi
 mhlambo lenkosi luca
 ne mahlepheno laka
 njena ngoba nakwikhulu
 le emacumini ekha
 bonina. Usechaniba futhi
 unhabizela eya ekhahlo
 nina eyobonisa kahle
 amasu angawenza usethi u
 kufika kwakhe amacum
 asenu bonisa. Manjina ana
 cumi afuna ukhuloni
 uhabizela ngoba nakw
 abo thembu sebayamata u
 kubona abo inkosi yabo. Kwa
 shobona futhi ukuthi hu
 hle ayo khulela ekhahlonina
 emacumini ngoba besaba
 ukuthi abo thembu ngahle

bambulale lomintwana
 behawu hela sekhundla
 sa khe kodwa manjina bona
 futli abasa mrimeli uku
 ba athathe isikhundla sakhe
 asehlona amacumi uku
 mibeka ngenkani. Amacumi
 lana ayehlangele nabanye a
 ba thetha uma ehloni lathu
 uma esehlone usebaleka
 undayi nabarito abaringi use
 beka kwaziwe usekhona khona
 ingoba engapumi ukudedela u
 mabuzela sekhundla sakhe
 okwenza umundayi ale ukusu
 ka esikhundleni yungoba yun
 mo zika mabuzela waye sezi
 dilile eyaye usebaleka uku
 umabuzela lona umabuzela
 la ngaloko ukudla yunhono
 zakhe. Uku ba abavimbile
 abavunanga umabuzela nqa
 bo kwasika mpela mpi e
 inkulu. Phoke wabona undayi
 ukutha akana kusiza lutho
 wabaleka. uthusa nona

ecele inkosi yakwa
 majosi. ukuba imeleke le
 le yala ngo ba phela indaba
 uskwaba mphlophle. usebale
 ba ke ^{ndayi} umabuzela nomuzi
 wakhe nabantu abaninzi.
 Usethi uma umabuzela ethi
 aya funa ukumudumela a
 mulandele ngenzi sebekh
 za abamhlophe ukuthi up
 be useze hlu kanisa naboi
 akusiwu umuthetho lawo.
 ukhula ndela w ndayi esepi
 bale kele. ngo ba usededile
 uskhundleni sakho muge
 umabuzela akalalela ukh
 sho kwa bamhlophe use
 mulandela usemufuma nisa
 ngaphambi kwase Qudeni e
 Kariba eya kwazulu. Usethi
 ngo kubona lo khw ndayi na
 bantu bakhe ngo ba sebeton
 nane abanye sebo file kho
 na endleni ngenxa yendala
 abanye sebo phundele emu
 wa khona o Shuzela aka

seramandla o kulwa use
 ziphousa phakathi esyibeni
 use ad hluleka umabizela u
 sebuya nesi ngane. Akazi boula
 lalanga u zungane zika
 uyise ngo ba phela kwa kw
 uyise u ndayi lona use zi
 phatha kahle impela nasu
 khaya useya hela umuzi
 wazo wawo biza ngo kutu
 kusena balibeni ngo ba
 phela uyise ubese baleke
 nabo la bantwana nonina
 abamuhlopho sebo funa
 ukuxabana naye u mabi
 zela ngo kwe phela umuthu
 tho useba thena ukuthi
 uyeni ubo ngo kulwa noyise
 ubemubuyisa ukuba ege
 ekhaya naba ntwana ba
 kayise. Kuthi naye uyada
 buka umma wondayi aji bou
 lala ngenxayake ayiphonwe
 esyibeni. Ngempela wakho
 mbisa ukuthi ubengazum
 ukumbulala uyise

kabantwana ba hayingise
 useba phatha kahle
 impela. Sekuthi bonke
 labo abacinda ababec
 hambec noyise usefuna
 ukuba bulala ngo ba etha
 yibona ababo duhisa uy
 ise ukdayi. Phoke naboo
 bay hlanguka ngamawwi
 akuthi uyena uyise ewaye
 ngavumi ukuba lalala nom
 a betli kuhle axele anga
 lwi futli angabaleki bona
 babe phele hezela ukhosi
 njena ngo ba usefuna ukwa
 kha umuzi omusha kwe
 zinye izindawo yakhela wona
 belu ama thumbu. Phoke
 wabona nemi thetho yaba
 mulo pla ukubizela use
 baxacela. Kodwa waba
 hlawulisa izinkomo. Use
 busa kahle impela u
 kubizela ezwana na
 macum uabantu abano
 labha kakulu.

Nsefuna ukuandisa
 abantu banye ukuabizisa
 la. Nsefuna nabakwa
 majazi. Nsefuna niseka
 ukuthi babale kela kwa
 bamhlophe. Nsefuna u
 nabizela khona eTugela
 mhosi emhlophe nsefuna
 a kubwa angaku phindi
 lo ku akwenzele naye inpe
 la useyi sala uma abo
 mhlophe seke nbonisa
 Sebenzishona ukuthi una
 ephindo wega lomuthetho
 bayomunisa ekuhondleni
 ba keke omunye ngo ba
 nakho uyahlupha yena.
 Nsehlala phansi ukuabizisa
 la eseneliswa yabanye
 manjina. Naba Thembu
 buya thokoza uyena
 seke guna umthetho emu
 dala eyabekwa uyena u
 ndayi. Nseba ykhalwa ye
 na u nabizela. Kwath abo
 ntu abaku thanda loke ukuba
 mhosi abeykholwa.

manjema mhosu umabi
 zela usevumela ama
 khosikazi akhe ukuhlala
 abe ama khosikazi. Seku
 vela u huxabana o hui
 khulu phakathi kwama
 khosikazi enkosi nana
 nye. Abantu bathi kuwe
 phusa isithuzi am akhe
 sikazi enkosi nana e
 khosikazi. Sebepuna u
 muthi wothubulala yona
 inkosi u mabizela ngoba
 usekhosikazi nana akhosi
 kazi akhe. Bathi wona iwe
 labantu. Namacumi ase
 gala u kumizonda manje
 ma u mabizela ngoba ase
 y khosikazi. Indodana iyabizela
 u mabizela semuhlabeni
 isibaleka isya khona futhi
 emacumini. Usefa masi
 shane nyie isibizela yona
 ke. yona yayunge silona
 akhosi. Nonina wabizela
 e wahlalobela iwaba banyo

Indodana kamahuzela
 ukufa - kwezwe. Ukufakhe
 ezwe. Waganja ngoba natu
 uyise esenge umhlophe
 bathu kwezwe sama Thembu
 waba akhala. Ukufa -
 kwezwe usaba xasha boni
 omnia abo amakhelwa
 Sebeleka boni abantu
 ababe amakhelwa. ngoba
 phele inkosi yozama u
 kuba bulala. Kuthena
 kunjalo wabona abantu
 babhe behamba. Omunye
 koyise ka kufakhezwe igorp
 o kwa ganjwa ngaye lesi
 hole sakwa St. Joseph. Uyena
 owasakhefule. Waphendul
 la ama kumusha ama
 ningi abo amakhelwa ngingo
 ba naye eRoma. Namhla
 njina use umshumaye
 li wesanti lama Roma kwe
 St. Joseph. Uyena futhi swapla
 ama Roma ndawo yo lwa
 kha isikhole saka St. Joseph

Ethugaleni kwalezi si
 hole nyena owaye khobhe
 la Dmiso imali asezi Private
 Izungane za the namhla zi
 ngo tisha khona lapha
 hasei Joseph's school. Se buyi
 sikhale esikhulu mpeca.
 Abaningi kuma Shembu
 alandela yena u Joseph
 uvelase. Ethingo igama
 lakhe engaka khulwa
 uSiphethu uvelase. Aba
 ningi abantwana bama
 Shembu bafunda kule
 sikhale. Nyena futhi awa
 yethutha amakhulu awa
 se kwa Stati emisinga
 wasanti amakhulu ngi
 zungala zakhe. Inke si
 izanjalo kwa Siphethu u
 khumbona njengo ba kwa
 kwonyena idluna ka
 wabizela. No khulwa
 lo ku wabona yona mbe
 se kholive naye wa kwa
 namhla wakhanda

Kuthena ngemp' d'bo
 veld phakathi kwa ba
 Thembu m'kosi yaland'la
 yena u kuba azazi bonisa
 khulanyanga ephelile u
 February. Indaba kw'akwa
 abantu elinene kuphuzwa
 utshwala bona ba na Thembu
 bodwa, bch'k'wana phakati
 kulwa ama khelwa nama
 beslu. Manjina alimata
 ampela ama khelwa. Phole
 phela u Joseph utshwala
 impela m'kosi ngam'awo
 akhe. Manjina ama beslu
 asukela ama khelwa ng
 ba engawa funi efuna
 u kuba ba lahle phansi
 ukugqoba iingubo bafa
 ka wona ama beslu na
 lo. Phole ama khelwa a
 waku vumi loko ngoba
 futhi ama khelwa anga
 naqwal' abukela ama bes
 lu neqnye ngodi ama
 khelwa

typed
 25-10-39

End. 5.240

(shall be continued)